

Zapożyczenia w językach słowiańskich

Na tej stronie przedstawione są tylko stare zapożyczenia, najczęściej takie, które można znaleźć w kilku językach słowiańskich.

Zapożyczenia germańskie

Według niektórych autorów (np. Vasmer) pierwsze germańskie zapożyczenia w słowiańskim dokonały się przed przesuwką germańską, którą datuje się w okresie między V w. p.n.e. a III w. n.e. I tak, z form starszych od gockich *hairda*, *hōra* mają wywodzić się wyrazy *čerda 'trzoda' (wobec IE *kerdh- – jednak także w bałt. formy [kentumowe](#)) i *kury ' prostytutka, kurwa', pierwotnie może 'kura' (wobec takich samych wahań znaczenia w germańskim). Równie dobrze mogą to jednak być słowa odziedziczone lub zapożyczone z całkiem innego źródła (zob. [tutaj](#)).

W III – IV wieku n.e. (migracja Gotów z ujścia Wisły na Ukrainę) do języka słowiańskiego przedostało się sporo pożyczek germańskich. Część pożyczek została przejęta za pośrednictwem Germanów z innych języków. Należą tu:

- *bažanъ 'bażant' (głuź. *bažan*, czes., słowac. *bažant*, ← sgn. *vasant* ← łac. *phāsiānus*, z gr., tam od nazwy miejscowej na Kaukazie);
- *berъla 'berło' (stpol. *berła*, *piorło*, współczesna forma ze st.czes. *berla* ze zmianą rodzaju, ← sgn. *ferala* ← łac. *ferula* 'pręt, różga');
- *běda 'biada, bieda' (← goc. **baidjan*, *gabaidjan* 'zmusić'; wątpliwe, zob. [niżej](#));
- *bjudъ, *bjudo 'miska; danie' (ros. *блюдо*, ← goc. *biuþs* 'stół');
- *bokъ 'bok' (← goc. *bak*);
- *bordy 'topór' (ros.-cerk. *брадва*, ← germ. **bardō*, por. sgn. *barta*, niem. *Barte*);
- *bruky 'brukiew' (← germ., p. niem. *Bruke*, *Wruke* ← łac. *brassica eruca*);
- *bukъ 'buk', *buky 'bukiew' (początkowo też nazwa drzewa, ← germ. **bōkō*, por. goc. *bōka*, sgn. *buohha*);
- *cēsarijъ 'cesarz' (← goc. *kaisar* ← łac. *Caesar*);
- *cęta 'cętką, błyskotka, drobna moneta' (← goc. *kintus* 'grosz, szeląg' ← łac. lud. **centus* 'rodzaj monety' z łac. *centum* 'sto');
- *cъrky 'cerkiew, kościół' (← goc. **kirikō* ← gr. *kyriakós* 'pański');
- *dolъ 'dół' (← goc. *dal* 'dół, wąwóz, dolina', nieprzekonująco łączone z grec. *thólos* 'rotunda, sklepienie łaźni');
- *duma* 'duma; myśl, opowiadanie; rada, zgromadzenie' (← goc. *dōms* 'osąd, bystrość, wnikliwość, wgląd, wyróżnienie, szacunek, sława');
- *dъska 'deska' (← goc. *disks* 'stół' ← łac. *discus* 'miska'; mniej prawdopodobne ← sgn. *tisk* z uwagi na *d-*; może wprost z łaciny);
- *gamajъda 'gamajda, gamoń' (← goc. *gamaþs* 'ranny, kaleka');
- *glazъ 'głaz', wtórnie 'oko' w ros. (← germ. **glāza* < **glēsā-*, **glēsá-*, por. łac. *glēsum* 'bursztyn', sgn. *glās*, stang. *glær*);
- *gobъzъ 'bogaty' (← goc. *gabþs* < germ. **gabīgaz*);
- *gorazdъ 'zręczny, rozumny, doświadczony' (← goc. **garazds* 'rozumnie mówiący', zachowane w nazwisku *Gorazd*);
- *gotovъ 'gotowy, zrobiony' (← goc. **gataws*, por. *gataujan* 'zrobić, wykonać, wypełnić'; alb. *gat* 'gotowy', *gatuaj* 'gotuję' ze słow.?).
- *korlikъ 'królik' (kalka ze sgn. *kūniklīn* ← łac. *cuniculus* 'królik', skojarzonego na gruncie niem. z sgn. *kūnik*, dziś *König* 'król');
- *kotъ 'kocioł' (← goc. **katils* lub **katilus*, gen. pl. *katilē* ← łac. *catillus*, zdrob. od *catīnus*);
- *kotъ 'kot' (← goc. *katts* ← płac. *cattus*);
- *krjužъ 'krzyż' (← sgn. *kriuzi* ← łac. lud. *krūže* ← łac. klas. *crux*, *crucis*);
- *kruxta 'kruchta, przedsionek kościoła' (← sgn. *gruft*, *kruft* ← łac. lud. *crupta* ← łac. klas. *crypta*);
- *krъstъ 'chrzest; krzyż' (← goc. *krist* lub sgn. *Krist* ← łac. *Christus* ← gr. *Khristós* 'namaszczony');

- **kupiti* 'kupić' (← goc. *kaupōn*, por. niem. *kaufen* i łac. *caupō* 'karczmarz, kupiec', z etruskiego);
- **kusiti* 'kusić' (← goc. *kausjan* 'kosztować, próbować, doświadczać');
- **кухуньја*, **кухъньја* 'kuchnia' (← sgn. *kuchina*, *kuchīna* ← łac. *coquīna* z przekształcenia klas. *culīna* według *coquere* 'gotować');
- **кѣнѣзь* 'władca, król, książę, książdz' (← germ. **kuningaz*, por. sgn. *kuning*, niem. *König*, ang. *king*);
- **лѣкъ* 'lek' (por. goc. *lēkeis* 'lekarz', ir. *líag*, dopełn. *léga* 'lekarz'; wyraz **lěčiti* formalnie odpowiada litew. *laikyti* 'pozostawić', w pld.słow. zachowane są resztki innego, odziedziczonego wyrazu **lěкъ* 'resztką, pozostałość');
- **lixva* 'lichwa, procent od pożyczki', także 'pożyczka na procent' (por. goc. *leihvan* 'pożyczać, zostawiać komuś');
- **lukъ* 'por, czosnek, cebula' (← germ. **lauks*);
- **лѣсть* 'podstęp, zdrada, obłuda', stpol. *leść*, *lści* (← goc. *lists* 'podstęp, fortel');
- **мечъ*, **мьць* 'miecz' (← goc. *mēki*, z uwagi na różnicę e : ē wyrazy gocki i słow. raczej zapożyczone, tak samo fiń. *miekka*, źródło może kaukaskie, por. gruz. *maxva* 'ostrzy miecz', lezg. *max* 'żelazo');
- **melko* 'mleko' (← germ. **melk-*, goc. *miluks*);
- *misa* (wiązane z [germańską nazwą miedzi](#), widoczną w niem. *Messer* 'nóż', *Messing* 'mosiądz', por. [etymologie łacińska](#), może przez hipotetyczne goc. **mēsa* 'stół'; także etymologia rodzima **meidhsā* 'naczynie na krew ofiarnego bydła', por. skr. *medha-* 'ofiara z bydła');
- **мосѣзь*, **мосѣзь* 'mosiądz', postać z -g jest zachowana w kaszubskim *mosąg* (← germ. **massinga-*; według niektórych etymologii wyraz ten wywodzi się z łac. *māssa* 'stop', które z kolei miałyby być pochodzenia greckiego od *māssō* 'mieszę, zagniatam');
- **мѣлинъ*, **мѣлынъ* 'młyn' (← sgn. *mulīn* ← łac. *molīna*, *molīnum* od *molere* 'mielić');
- **мѣнихъ* 'mnich' (← sgn. *munih* ← łac. lud. *monicus* < łac. *monachus* ← gr. *monakhós* 'pustelnik, samotnik');
- **мързѣти* 'czuć złość, wstręt, obrzydzenie', **мързѣти* 'mierzić, wzbudzać złość' (← goc. *marzjan*; z uwagi na znaczenie zapożyczenie bardziej prawdopodobne niż związek z *marznąć* i rodowód IE: **merǵ-* 'butwieć, próchnieć, gnić, namakać');
- **мъзда* 'zapłata' (← goc. *mizdō*);
- **небозасъ* 'wiertło' w stpol. (← goc. **nabagais*);
- **осьтъ* 'ocet' (← goc. *aket* ← łac. *acētum*);
- **осьль* 'osioł' (← goc. *asilus* ← łac. *asinus*, *asellus*);
- **охабѣти*, znaczenie niejasne: 'oszczędzić', 'zostawić', 'ostabić', 'ograbić', por. pol. dial. *ochabić* '?' (← goc. *gahaban* 'złapać, zatrzymać');
- **рѣнѣзь* 'pieniądz' (← sgn. *pfenning* < *panding* ← ? łac. *pondus*);
- **pila* 'pilnik' (← germ. **filō*, por. sgn. *fila*, niem. *Feile*, ang. *file*);
- **plugъ* 'pług' z jakiegoś języka przedindoeuropejskiego za pośrednictwem germ., może z retyckiego (*plaumoratum* u Pliniusza);
- **popъ* 'ksiądz, pop' (← sgn. *pfaffo* ← łac. *papa* ← gr. *papās*);
- **postъ* 'post' (← goc. *fasta*);
- **pogy* 'guzik, kulista ozdoba, kulka' (← goc. *puggs* 'kiesa'; por. jednak łot. *puõga* 'guzik', skr. *puñjas* 'kupa, masa', może goc. ze słow.?).
- **rudъ* 'pud, jednostka ciężaru' (← nord. lub goc. *pund* ← łac. *pondus*);
- **рѣлькъ* 'gromada ludzi', pol. pułk (← goc. *fulks*);
- **редькы* ~ **редькы* 'rzodkiew' (← sgn. *redika* ← łac. *radica*, w pld.słow. zapożyczone ten sam wyraz bezpośrednio z [łaciny](#));
- **sakъ*, **saky* 'sak, sakwa, torba, worek' (← goc. *sakkus* ← łac. *saccus* ← gr. *sákkos* ← fenic. lub hbr. *śaq*; może bezpośrednio z łaciny);
- **skrini*, **skrinija* 'skrzynia' (← sgn. *skrīni* ← łac. *scrīnium* 'puszka, pudełko', por. niem. *Schrein* 'skrzynia, lada, szafa');
- **smokъ* 'smok' (por. ang. *snake* 'wąż' od IE rdzenia 'pełznąć', por. *snail* 'ślimak'; w słowiańskim *sm-* nieregularne zamiast *sn-*);
- **sokъ* 'oszczerca' (← goc. *sōkāreis* 'badacz', *sōkjan* 'szukać', por. też stpol. *osoczyć* 'donieść, oskarżyć');
- **stōpa* > *stēpa* 'stępor, tłuczek' (← goc. **stampa*);

- *stьklo 'szkło' (← goc. *stikls* 'róg do picia, kubek', por. sgn. *stechal* 'kielich'; nazwę przeniesiono na inne naczynia, w końcu na materiał);
- *šatь, *šata 'szata, ubiór' (← germ. **xǣta-*, por. niem. dial. *Häß*);
- *šelmъ > szłom 'hełm' (← germ. **xelmaz*, por. goc. *hilms*);
- *terba, *treba 'trzeba' (por. goc. *þaúrban* 'potrzebować'; wyraz mógłby być odziedziczony, por. gr. *térpō* 'nasycam się', skr. *tarpati* 'syci się', prus. *enterpo* 'przynosi korzyść', ale -b- tylko w słow.; na *treba wskazuje ukr. *trebuváty*, na *terba – scs. *trěba*);
- *tjudь 'cudzy' (por. germ. **þiudisk* 'narodowy', por. sgn. *diutisk*, dzisiejsze *Deutsch* 'niemiecki');
- *tynь 'plot' (← goc. **tūns*, p. ang. *town*; w germ. zapożyczone z celt. **dūnum* jeszcze przed pierwszą przesuwką spółgłosek);
- *vaь 'wał, nasyp ziemny' (← sgn. *wal*, por. niem. *Wall*, ← łac. *vāllum* 'wał, palisada');
- *varovati 'warować, strzec, pilnować' (← sgn. *warōn* 'uważać', por. też goc. *warjan* 'zabraniać, udaremniać');
- *velьbьdь, *vььbьdь 'wielbłąd' (← goc. *ulbandus* 'słoń' ← gr. *eléphas*, gen. *eléphantos* ← egip. *elu* 'kość słoniowa');
- *xlěbь 'chleb' (por. goc. *hláifs*, *hláib-* 'chleb', niem. *Laib* 'bochenek', ang. *loaf*);
- *xlěvь 'chlew, domostwo' (← goc. *hlaiw* 'jama');
- *xolpь 'chłop', pierwotnie 'poddany' (← germ. **xelpō*, por. goc. *hilpan* 'pomagać', związane też z goc. *halbs* 'połowa, nieparzysty, eunuch', por. jednak ros. *xolóp* wskazujące na intonację akutową, wyraz może być więc [odziedziczony](#), istnieje też etymologia [ałtajska](#));
- *xomoto 'chomąto' (← germ. **xamand-* 'hamujący', cf. sgn. *hamen* 'hamować', istnieje też etymologia [ałtajska](#));
- *xorbrь 'chrobry' (← goc. *gaprastjan* 'zachęcać, dodawać otuchy', wyraz może też być [odziedziczony](#));
- *xorogy 'chorągiew' (← goc. *hrugga* 'laska, kij', istnieje też etymologia [ałtajska](#));
- *xodogь 'zręczny', w stpol. *chędogi* 'schludny, porządny, ładny' (por. goc. *handugs* 'mądry, rozumny, zręczny');
- *xosa 'banda grabieżców' (← goc. *hansa* 'oddział wojska', może zapożyczone z fiń. *kansa* 'lud, naród');
- *xroštь, *xręstь 'chrząszcz' (← goc. *þramstei* 'szarańcza', wyraz może też być utworzony od dźwiękonaśladowczego *chrzęst*);
- *xvila 'chwila' (← goc. *hveíla*);
- *xyčь 'chata, buda, szałas' (← goc. **hūs*; por. **xyzь*);
- *xyzь 'chyzyna, chata' (z domniemanego germ. **hūzǣ-*, w rzeczywistości zaświadczone tylko **hūs*; istnieje też etymologia [semicka](#), por. akad. *ħussu* 'chata z trzciny', oraz [turkijska](#));
- *xьlmъ > chełm 'wzgórze' (← germ. **xelmaz*, por. goc. *hilms*);
- *želdo, *želsti > scs. *žlědo* 'zapłacić' (← germ. **geldan*, por. goc. *fragildan* 'odpłacić', niem. *gelten* 'mieć wartość').

Zapożyczono pewne elementy słowotwórcze:

- -arjь '-arz' (wykonawca czynności, ← goc. -*āreis*);
- -ava (w nazwach rzek, ← goc. *ahva* 'rzeka');
- *-mьrь 'wielki, wspaniały' w imieniu **Voldimьrь* 'wielki w swej władzy' (← goc. -*mērs*, por. nord. *Valdemar*, niem. *Waldemar* oraz scs. *Vladimьrь*, zastąpione przez **Voldimirь* z **mirь* 'pokój', i następnie pol. *Włodzimierz*, właściwie nazwa miejscowości; por. gr. *egkhesímōros* 'potężny swoją włócznieą', ir. *mór*, *már* 'wielki', ale w słow. poza tym nieznanie);
- *vy- (← germ. **ūt*, znane niemal wyłącznie w słowiańszczyźnie północnej, na południu szczątkowo: scs. *vygьnati*, bułg. dial. *vírasten*);

a także nazwy geograficzne i etniczne:

- *Bugъ > Bug (rzeka na Białorusi i w Polsce, ← goc. **baugs* 'pierścień' < 'coś wygiętego'; kwestionowane, ale brak kognatów w słow.);
- *Dunajъ > Dunaj (← goc. *Dōnawi* ← celt. *Dānuvius* w przekazie łac. ← irań. *dānu* 'rzeka');
- *Gьdanьскъ > Gdańsk (← goc. **Gutiskandja*, *Gothiscandza* u Jordanesa, albo BS **gud-*, por. prus. *gudē*

'zarośla', ch. *gdinjica* 'mały las');

- **Gъdovъ* > *Gdów* (wieś niedaleko od Krakowa nad Rabą, także ros. *Gdov*, gród nad Jez. Czudzkim, od **Gъdъ* albo od BS **gud-*);
- **Gъdynja* > *Gdynia* (od nazwy **Gъdъ* 'Got' lub od BS **gud-* 'zarośla'; w Czechach miasto *Kdyně*, w Chorwacji *Gdinj* na wyspie Hvar);
- **Gъdъ* 'Got', zachowane w litew. *gùdas* 'Białorusin' (por. goc. *Gutþiuda* 'lud Boży');
- **Gъdъчь* > *Giecz* (wieś w pow. średzkim, dawniej ważny gród, z którego wywodzili się pierwsi Piastowie, od **Gъdъ*);
- **Moraxva* > *Morachwa*, lewy dopływ Dniepru, Morafa (← goc. **marahva* 'bagnista rzeka');
- **Motlava* > *Motława* (← germ. **mat-* < IE **mad-* 'mokry');
- **Pergyni* > *Przebinia* (← goc. *faírguni* 'grzbiet górski, góry pokryte dąbrową', por. etymologię wyrazu [piorun](#));
- **Pъlty* > *Pełtew* (rzeka płynąca przez Lwów, ← goc. **fulpō* 'pole');
- **Stěnavá*, **Stinava* > *Ścinawa*, także np. rzeczeko koło Prudnika, czes. *Stěnava*, ukr. *Stynava*, dopływ *Stryja* (← germ. **stainahwa* 'kamienista rzeka');
- **Strъky* > **Strkwa* > *Skrwa*, prawy dopływ Wisły poniżej Płocka, lewy dopływ Wisły w tych samych okolicach, *Skwa* lub *Raciążnica*, dopływ *Wkry*, *Skwa* lub *Rozoga* - dopływ *Narwi* (← germ. **strukō*, por. *Struka*, rzeka w Norwegii oraz słow. *struga*);
- **Sъlęžьsko* 'Śląsk', por. stczes. *Slézsko*, łac. *Silēsia* (← germ. *Silingi*, nazwa plemienna, w przekazie grec. *Silíggai*, istnieje etymologia słow. związana z rdzeniem *slęg-* 'mokry', por. stpol. *ślęgnąć* 'zmoknąć', *ślęganina* 'plucha', która nie wyjaśnia samogłoski *-i-* w pierwszej sylabie formy łacińskiej, a ponadto nie zgadza się z topografią terenu); od tego samego rdzenia *Ślęza*, rzeka i góra, dawniej *Ślędza*;
- **Tany* > *Tanew*, prawy dopływ *Sanu* (jeżeli z germ. **tōnō* < IE **dōn-*, to słow. *-a-* niejasne);
- **Torunъ* > *Toruń* (← goc. *þaúris* 'gigant' lub **þunar-* 'bóg Thor, piorun'; nazwa może być też zniekształceniem pierwotnego *Tarnów*);
- **Тупьсь* > *Tyniec* (← goc. **tūns*, p. wyżej *tyń*);
- **Volхъ* 'Włoch, Wołoch' (← germ. **walx* ← łac. *Volcae*, możliwe też było tu pośrednictwo celtyckie).

Część powyższych etymologii bywa kwestionowana lub przemilczana, ciekawe jednak, że w zamian nie proponuje się żadnych wiarygodnych etymologii alternatywnych (np. wyrazy *bok*, *gotowy* w słowniku Borysia są uznane za ciemne). Bańkowski uznaje germański rodowód wyrazów *chleb* i *mleko* za „niemożliwy”, ale nie podaje żadnych argumentów za tą „niemożliwością” – wydaje się, że jedyną przesłanką jest jego subiektywna niechęć do Germanów, a takiego argumentu poważnie traktować się nie da. Nadto identyczność semantyczna germańskich *hláifs*, *melk* ~ *miluk* i odpowiednich wyrazów słowiańskich przy ich ewidentnym podobieństwie fonetycznym, jak również zachowanie odziedziczonego terminu oznaczającego *mleko* (**melza*, **melzivo* > pol. *młodziwo*) z ograniczeniem jego pola semantycznego ('siara, pierwsze mleko po urodzeniu cielęcia') jasno wskazują, że chodzi o zapożyczenia.

Nie jest też trudno wytłumaczyć, dlaczego doszło do tych licznych zapożyczeń. Czyżby Słowianie dlatego zapożyczyli germańską nazwę mleka czy chleba, że sami byli dzikusami i nie znali tych produktów? Nie mamy podstaw do formułowania takiej opinii. Być może odpowiednie produkty słowiańskie różniły się jakością, smakiem, sposobem wytwarzania czy kształtem od germańskich, i to właśnie było powodem zapożyczenia. Jednocześnie musimy przyznać, że często nie da się wskazać przyczyny. Rzymian nie można przecież posądzić o prymitywny poziom życia czy nieznaną sztukę toczenia wojen – a mimo to ich potomkowie przejęli obcojęzyczne, germańskie i słowiańskie nazwy wojny (**werra*, **razbojъ*) i zapomnieli rodzimego terminu *bellum*. Znali też doskonale konia (*equus*), a mimo to zastąpili jego nazwę obcym *caballus*. Z takich samych zagadkowych powodów i Słowianie mogli przyjąć gockie nazwy chleba, mleka itd.

Istnieją jednak podstawy, by kwestionować cały szereg innych przykładów uznawanych czasem za zapożyczenia gockie (m.in. Kiparsky), a które mogą być (w większości) **odziedziczone** równoległe z prajęzyka. Należy tu m.in. **čerda* (p. wyżej), a także:

- **ablъko* 'jabłko' (goc. *apel*, wyraz odziedziczony lub zapożyczenie wędrujące, o rodowodzie małaazjatyckim);
- **běda* 'biada, bieda' (goc. *gabaidjan* 'zmusić', litew. *baidyti* 'straszyć, przerażać', łac. *foedus* 'wstrętny, szkaradny' < IE **bhoidhos*);
- **bolъ* 'ból' (goc. *balwjan* 'męczyć', sgn. *balo* 'zepsucie, zło', skorn. *bal* 'choroba' < IE **bhel-* 'uciskać');

- *bergъ 'brzeg, stok, zbocze, urwisko, pagórek' (goc. *baírgs* 'góra', forma słow. zapewne < IE **bherǵhos*, z rozwojem [kentumowym](#));
- *cěľъ 'cały' (goc. *hails*, sgn. *heil* 'zdrowy, cały', prus. *kailūstikan* 'zdrowie', może część [słownictwa północno-zachodniego](#) lub [północnego](#));
- *děľъ 'dział, podział' (goc. *dails*, możliwe, że wyraz jest [odziedziczony](#) lub że kierunek pożyczki był [odwrotny](#));
- *dъľgъ 'dług' (goc. *dulgs*, nie ma podstaw, aby twierdzić, że słowo nie jest [odziedziczone](#));
- *dъrzъkъ 'dziarski' (goc. *gadaúrsan* 'ośmielać się, odważać się, być szczerym', słowo może być odziedziczone, por. gr. *thrasýs*);
- *gordъ 'gród, miejsce ogrodzone' (goc. *gards*, leksem z rozwojem [kentumowym](#), sprawiający [problemy](#) już na poziomie IE);
- *gospodъ 'gospodarz, pan domu' (goc. **gast(i)faþs*, zapewne [odziedziczone](#), por. łac. *hospes* < **ghostipotis*);
- *gostъ 'gość' (goc. *gasts*, brak podstaw, aby zakładać zapożyczenie, prawdopodobnie element [słownictwa północno-zachodniego](#));
- *gъsъ 'gęś' (goc. *gans*, wyraz z rozwojem [kentumowym](#));
- *grъča, gryka (goc. *Krēks* 'Grek', forma pol. może być pierwotniejsza, pol. *Greki*, strus. *grъkъ*, sugerują odwrotny kierunek zapożyczenia);
- *ino 'tylko' (goc. *ains* 'jeden', nieprawdopodobne, poza tym w znaczeniu 'tylko' w gockim raczej *ainaha*, spokr. z łac. *unicus*);
- *klasti 'kłaść' (niepewne goc. *hlaþan*, element [słownictwa północnego](#));
- *konopja 'konopie' (goc. **hanaps*, prędeż zapożyczenie [łacińskie](#), a wyraz germański zapożyczony przed przesuwką spółgłosek);
- *lajati 'łajać' (goc. *lāian*, brak podstaw, aby zakładać zapożyczenie, por. np. skr. *rāyati* 'łaja' < IE **laH-*);
- *lice, *likъ 'policzek' (goc. *leiks* 'podobny', *leik* 'ciało'; ir. *lecco* 'policzek' sugeruje [rodowód IE](#): **leikH-*, por. skr. *likhati* 'znakować, pisać');
- *ljubъ 'luby, drogi, pożądany' (goc. *liufs*, wyraz odziedziczony, IE **leubh-*, teza o zapożyczeniu jest pozbawiona podstaw);
- *ljudъ 'lud' (goc. *liuds*, wyraz [odziedziczony](#), IE **H₁leudh-*);
- *ľgati 'łgać' (goc. *liugan*, w gockim inna postać apofoniczna, wyraz odziedziczony, IE **lugh-*, **leugh-*);
- *męso 'mięso' (goc. acc. *mimz*, zapewne odziedziczone, por. skr. *māmsám* < IE **mēmsa-*);
- *motji 'móc' (goc. *magan*, wyraz odziedziczony z rozwojem [kentumowym](#));
- *mъnogъ 'mnogi, liczny, obfity' (goc. *manags*, brak podstaw, aby zakładać zapożyczenie);
- *obrъ 'olbrzym' (goc. *abrs* 'silny, gwałtowny', *biabrjan* 'być zaskoczonym'; zapewne z IE **abhro-*, **obhro-*, lub od etnonimu [Avar](#));
- *opona 'powłoka, to, co opięte' (goc. *fana* 'część ubrania, łach, gałganek, pielucha'; wyraz słow. ma przejrzystą etymologię);
- *plakati 'płakać' (goc. *flōkan* 'opłakiwać', raczej odziedziczone, choć postać IE [niepewna](#));
- *plęsati 'tańczyć, pisać' (goc. *plinsjan*, [wyraz BS](#), prawie na pewno zapożyczenie ze słow. do goc.);
- *priјati 'sprzyjać' (goc. *frijōn* 'kochać', wyraz odziedziczony, por. skr. *priyāyate* 'traktuje serdecznie');
- *serъga 'kolczyk', ros. dial. *iserga* (goc. **ausahringgs*, bardziej prawdopodobna jest etymologia [turkijska](#));
- *Slověninъ 'Słowianin' (goc. *slawan* 'milczeć', mało prawdopodobne, por. [artykuł](#) o etymologii nazw Słowian);
- *sъbota 'sobota' (goc. *sabbatō* < **sambatō*, raczej [bezpośrednio](#) z gr. lud. *sámbaton*, jednak w pol. jak w goc. także zanik *-m-*);
- *stěna 'ściana' (goc. *stains* 'kamień, skała', por. litew. *stingti* 'twardnieć, marznąć', skr. *styāyate* 'tężeje', gr. *stía* 'kamyki, żwir');
- *svekry 'świekra, matka męża' (goc. *swaihrō*, przykład rozwoju [kentumowego](#));
- *svekъrъ, *svekrъ 'świekier, ojciec męża' (goc. *swaihra*, przykład rozwoju [kentumowego](#));
- *syty 'syty' (goc. *sōþ* 'nasylenie', raczej odziedziczone, choć postać IE [niepewna](#));
- *ščirъ, *čirъ 'szczerzy', czes. *čirý* 'przezroczysty' (goc. *skeirs* 'wyraźny'; por. stnord. *skírr* 'czysty', stir. *cír* 'czysty', gr. *skíros* 'parasol');
- *tysęta, *tysōtja 'tysiąc' (goc. *pūsundi*, stisl. *pūsund*, *púshund*; por. litew. *tūkstantis*, prus. acc.pl. *tūsimtons*);
- *valiti 'walić, przewracać' (goc. *walwjan* 'toczyć', por. litew. *vėlti* 'gnieść, filcować', skr. *válati* 'kręci', łac.

volvere 'toczyć');

- **věra* 'wiara' (goc. **wērjan* 'strzec, zachowywać', *tuzwērjan* 'wątpić', sgn. *wāra* 'wierność, układ, obrona', por. łac. *vērus* 'prawdziwy');
- **větje* 'wiec', **větjь* 'rzecz' (goc. *waíhts* 'przedmiot, rzecz', por. stpol. *wiecić* 'ogłaszać', prus. *waitiāt* 'mówić', aw. *vaēθ-* 'ustalać sądownie');
- **voldati* 'władać' (w pol. bohemizm, p. *włodarz*; goc. *waldan* 'rządzić, władać', litew. *valdyti* 'władać', element słownictwa [północnego](#));
- **vorgь* 'wróg' (goc. *wargs* 'potępiony, banita' < 'dusiciel'; niejasny element słownictwa [północnego](#), por. też goc. *wraks* 'prześladowca');
- **χoldь* 'chłód' (goc. *kalds*, hipoteza o germańskim rodowodzie nie objaśnia słow. x-, wyraz o [niezbyt jasnej etymologii](#));
- **žьrdь* 'żerdź' (związane z *gród*, p. **gordь*).

We wczesnym średniowieczu do słowiańskiego dostają się także nowsze germanizmy, z języka starogórnoniemieckiego i innych języków germańskich (niektóre są późne i obecne tylko w niektórych językach słow.), np:

- **barьva* 'barwa' (znane w pol., czes., łuz., por. śgn. *varwe*, niem. *Farbe*, por. późniejsze zapożyczenie *farba*);
- **bavьlna* 'bawełna' (znane też w czes. i słowac. *bavlna*; w ukr. i brus. z pol.; por. niem. *Baumwolle*, dosł. 'wełna drzewna');
- **bugь* 'bransoleta' (znane w scs. i strus., ← stnord. *baugr* 'pierścień');
- **бъчи*, gen. **бъчьве* 'beczka' (← stbawar. **butša*, niem. *Butte*, dial. *Butschen, Bütschen* 'małe naczynie' < 'rodzaj beczki');
- **бьdnarь* 'bednarz' (← śgn. *būten* 'kadź, beczka', ma też etymologię rodzimą, jednak głuź. *betnař* wskazuje na zapożyczenie);
- **karьль* 'karzeł' (← śgn. *karl* 'ukochany, człowiek, mąż', dziś niem. *Kerl* 'chłop. prostak'; istnieje też etymologia rodzima **kъrзьль* od rdzenia **kъrg-*, widocznego w nazwisku *Kargul*, ukr. *kórha* 'starucha', ros. dial. *korgá* 'krzywe drzewo', *korg* 'ster łodzi', także słoweń. *krž*, brus. *korž* 'rodzaj placka', por. łac. *curvus* 'krzywy', gr. *kyrtós* 't.s.' < IE **kʷr-*);
- **korljь* 'król' (← frank. *Karl, Karal*, imię Karola Wielkiego, pokrewne poprzedniemu, zob. [tutaj](#));
- **lotь* 'łut, jednostka masy' (dawniej pisane *łót*, por. cz. *lot*, ← śgn. *lōt* 'jednostka ciężaru', dziś niem. *Lot* 'pion, sonda');
- *myto* (← sgn. *mūta* 'cło');
- **puďьlo* 'puďło' (← śdn. *pudel* 'puszka, torba', znane też w dial. czeskich i słowackich);
- **vaga* 'waga' (← sgn. *wāga*);
- **vetь*, **veta* 'odpłacenie, odwzajemnienie' (← śgn. *wette* 'spłata, zakończenie', por. pol. *wet za wet, nawet, odwet*).

Za wyrazy germańskie pochodzenia słowiańskiego (niekiedy nie jest wykluczony odwrotny kierunek zapożyczenia) uważa się:

- **dajla-* (*po-dział*);
- **kumeli-* (*chmiel*, prawdopodobnie z [turkijskiego](#));
- **plat(j)a* (por. ros. *plat'je*);
- **plensjan-* (goc. *plinsjan* 'tańczyć', por. *pląsać*);
- **prangan-* (*prężyć*);
- **sadula-* (*siodło*);
- goc. *skatts* 'pieniądz' (słow. *skotь* 'bydło', być może od *kotiti* 'wydawać na świat', dosł. 'wyrzucać', anal. do *pomiot* od *miotać*);
- **skāpa-* (*skop*);
- goc. *smakka* 'figa' (słow. *smoky, smokьva*, z uwagi na -kk- w gockim odwrotny kierunek zapożyczenia mało prawdopodobny);

Zapożyczenia łacińskie

Wczesnymi pożyczkami łacińskimi (przypuszczalnie dokonanymi już w średniowieczu) są:

- **barъdyšь* ~ **berъdyšь* 'berdysz, rodzaj topora bojowego' (← łac. *barducium*);
- **bersky* ~ **porsky* 'brzoskwinia' (postać z *p w bułg., meced. i s-ch.; ← łac. *persica*);
- **brosky* 'brukiew' (← łac. *brassica*);
- **buvolъ* ~ **bavolъ* ~ **bujъvolъ* 'bawół' (czes. *buvol*, stczes. *byvol*, s-ch. *bívo*; ← łac. **būvalus* < *būbalus* ← gr. *búbalos* 'antylopa', później 'bawół'; postać pol. z *ba-* niejasna, może z proporcji *wełna* : *bawelna* - *wół* : *bawół*, postać z *buj-* przez skojarzenie z **bujъ* 'silny, dziki');
- **istъba* 'izba, ogrzewane pomieszczenie' (← łac. **extufa*, **extūfa* 'łaźnia parowa', por. franc. *étuve* ← gr. *týphō* 'dymień'; sgn. *stuba* było zapożyczone równolegle, wyraz łac. dostał się do słow. bez niemieckiego pośrednictwa);
- **kapusta* (prawdopodobnie ← łac. lud. *composta*);
- **klevrěť* 'współsluga' (scs. *klevrěť* ← łac. lud. *collibertus*);
- **kolęda* 'datek, prezent noworoczny' (← łac. *calendae*);
- **konopja* (← łac. lud. **canapis*, klas. *cannabis* ← gr. *kánnabis*, por. npers. *kanab*; orm. *kanap^h*, PG **xanapa-*, sgn. *hanaf*, niem. *Hanf*, ang. *hemp*, pośrednictwo germańskie niesłusznie podejrzewane, gdyż germ. *x- powinno dać x- w słowiańskim);
- **kъmetъ* 'kmieć, bogaty chłop', pierwotnie 'pomocnik władcy' (← łac. lud. **comete*, klas. *comes*, gen. *comitis* 'towarzysz, uczestnik, klient');
- **kъmotra* 'matka chrzestna' (← łac. lud. bałk. *commáter*);
- **lotjika* 'sałata' (staropolskie *łocyka*, ← łac. *lactūca*);
- **męta* 'mięta' (← łac. *menta* ← gr. *mínthē* z nieznanego źródła);
- *misa* (← łac. lud. *mēsa* 'stół' < *mēnsa*; niewykluczone pośrednictwo germ., por. goc. *mēs* 'stół'; istnieje też [etymologia germańska](#));
- **mulъ* 'muł, krzyżówka ogiera osła i klaczy konia' (← łac. *mūlus*);
- **murinъ* 'Murzyn' (w polskim ze stcz. *muřin*, *múřěnin* ← łac. *Maurus* 'Maur, Murzyn północnoafrykański');
- **palata* lub **polata* 'namiot, pałatka' (← łac. *palātium*);
- **pila*, **pilъka* 'piłka do gry' (← łac. *pila*; później zapożyczone zdrobnienie *pilula* 'pigulka');
- **roganъ* 'poganin' (← łac. *pagānus*);
- **гъдыкы* 'rzodkiew' (← łac. *radica*, tylko w pld.słow., w pñ.słow. zapożyczone przez [germański](#));
- **skъdoljъ* 'wyrób ceramiczny' (← łac. *scandula*).

Zapożyczenia irańskie

Zapożyczeń irańskich jest przypuszczalnie sporo. Za takowe uchodzą przede wszystkim terminy związane z religią:

- **bogъ* 'bóg' (por. aw. *baγa* 'pan, bóg' wobec skr. *bhagas* 'dostatek, szczęście', *bhajate* 'rozdziela', gr. *phageîn* 'jeść, pożerać');
- **dinvъ* 'dziw' (por. aw. *daēva* 'zła istota, demon' wobec skr. *devas* 'bóg', łac. *deus*, litew. *diēvas* itd.);
- **gatati* 'wróżyć, przepowiadać, gadać' (por. aw. *gāθā* 'hymn religijny'; stąd też **gaslo* 'hasło');
- **mogyła* 'mogiła' (por. aw. *maγa* 'szczelina w ziemi, jama');
- **nebo* 'niebo' (por. aw. *nabah* 'niebo, atmosfera' wobec skr. *nabhas* 'mgła, obłok', gr. *néphos* 'chmura');
- **rajъ* 'raj' (por. aw. *rāy* 'bogactwo, szczęście');
- **svęť* 'święty' (por. aw. *spənta* 'święty', wedyj. *śvāntás* 'pomyślny');
- **vatra* 'watra, święty ogień' (por. aw. *ātar* 'ogień', skr. *átharvā* 'czciciel ognia');
- **zъľ* 'zły' (por. oset. *æwzær* 'zły', aw. *zūrah* 'niesprawiedliwość', skr. *hvalati* 'potyka się, zatacza się');

a także:

- **aščerъ* 'jaszczur' (być może ze słowa spokrewnionego z perskim *aždār* 'smok', aw. *ažiš dahāka*, por. [tutaj](#));
- **čaša* 'półkolista miseczka, czasza' (por. skr. *caṣakas* 'kubek'; prawdopodobnie jednak odziedziczone z **kēusjā*);
- **gunja* 'sukno, odzież z sukna, siermięga, gunia' (oset. *yun* 'wełna', stper. *gaunyā* 'kolorowa', aw. *gaōna* 'włos,

maść, kolor’);

- **radi* ‘dla’ (por. ros. *ради* oraz stpers. *rādiy*, poimek o tym samym znaczeniu, pokrewne skr. *rādhas* ‘łaska, błogosławieństwo’);
- **slovo* ‘słowo, opowieść’ (por. aw. *sravah* ‘słowo, nauka’ wobec znaczenia ‘sława’ w innych językach, jak skr. *śravas*, gr. *kléos*);
- **sobaka* ‘pies’ (por. aw. *spaka*, śr.-irań. **sabāka*, pokrewne skr. *śvā*, dop. *śunas*, gr. *kýōn*, dop. *kynós*; por. etymologia [turkijska](#));
- **sormъ* ‘srom, wstyd’ (por. aw. *fšarəma* ‘wstyd’ wobec znaczeń stisl. *harmr*, sgn. *har(a)m* ‘troska, zmartwienie, szkoda, uraz’, łot. *sērmelis* ‘strach’, podobno także litew. *šarmà* ‘szron’);
- **soxa* ‘socha, gałąź, podpora’ (por. npers. *šāχ*, skr. *śākhā*; o zapożyczeniu miałyby świadczyć -x-; por. też sgn. *suohha* ‘socha’);
- **šьdlъ* ‘szedł’, por. niżej **xoditi*);
- **toporъ* ‘topór’ (por. stirań. **tapara*, nper. *teber*);
- **xata* ‘chata’ (por. aw. *kata* ‘dom, jama’, być może raczej z substratu przedindoeuropejskiego lub z [ugrofińskiego](#));
- **xoditi* ‘chodźć’ (nieobjaśnione x-; poza tym IE **sod-*, skąd gr. *hódos* ‘droga’, zgodnie z regułą Wintera powinno dać w słow. ***sad-*);
- **xorna* ‘zboże, pożywienie, ochrona’ (bułg. *xorna* ‘zboże’, por. aw. *xvarəna* ‘żywność’);
- **xvostъ* ‘chwost, ogon, bicz’ (por. aw. *xvasta* ‘młócony’);
- **хъmelъ* ‘chmiel’ (por. aw. *haōma*, skr. *soma* ‘napój ofiarny’; bardziej prawdopodobna etymologia [turkijska](#)).

Część tych wyrazów wygląda na odziedziczone z uwagi na dużą ilość starych derywatów, jak w wypadku *bogaty*, *ubogi*, *zboże*, jedynie ich semantyka może być modyfikowana przez wzajemne wpływy. Z drugiej strony z IE **bhag-* oczekiwalibyśmy ***bagъ* na mocy reguły Wintera.

Zapożyczenia trackie

Zapożyczeniem trackim w słowiańskim ma być **tyky* ‘dynia, tykwa’.

Zapożyczenia greckie

Znane są jedynie nieliczne bezpośrednie zapożyczenia greckie w dawnym słowiańskim:

- **ьрдoky* ‘sałata’ (← gr. *thridaks*, *thridakini*);
- **kadъ* ‘kadź’ (← gr. *kádion*);
- **koliba* ‘koliba, szałas pasterski’ (← gr. *kalýbē*, być może z iliryjskiego);
- **komora* (← gr. *kamára*);
- **korabъ* ‘korab, statek’ (← gr. bizant. *karábion*);
- **krabъ* ‘krab’ (← gr. *kárabos* z [semickiego](#); wątpliwe, większość uważa ten wyraz za późne zapożyczenie z języków germańskich);
- **makъ* ‘mak’ (← gr. dor. *mākōn*);
- **mormorъ* ‘marmur’ (← gr. *mármaros*);
- **ogurъкъ* lub **ogurъсь* ‘ogórek’ (śr.-gr. *ágouros*, dziś *aggoúrio(n)*, ze starszego *áōros* ‘niedojrzały’);
- **olkътъ* ‘łokieć’ (podobno z gr. *álaks* u Hesychiusza, prędyj jednak słowiańskie słowo odziedziczone, a grecki wyraz zapożyczony);
- **sъbota* ‘sobota’ (← gr. lud. *sámbaton*, mało prawdopodobny wpływ gocki, ale pol. *sobota* z uproszczeniem jak goc. *sabbatō*).

Zapożyczenia celtyckie

Dyskutuje się istnienie pożyczek celtyckich:

- **braga* ‘rodzaj piwa, braha’ (wal. *brag*, ir. *braich* ‘słód’, tylko we wsch-słow., zob. etymologię turkijską [niżej](#));
- **černъ* ‘ząb trzonowy, trzon’ (por. wal. *carn* ‘rękojeść’, być może odziedziczone, por. skr. *kárṇas* ‘ucho, rękojeść’);

- **gunja* 'gunia, rodzaj okrycia' (por. wal. *gwn* 'kaftan'; chyba jednak źródło [irańskie](#));
- **sluga* 'sługa' (ir. *slúag* 'oddział').

Zapóżyczenia uralskie

Istnieją poglądy, że w języku prasłowiańskim sporo jest pożyczek ugrofińskich:

- **ama* 'jama' (por. fiń. *uoma* 'głębia, niewielka dolina', liw. *juom* 'głębia między mieliznami'; słow. **jama* również prawdopodobne);
- **ěšnъ* 'jasny' (związek z litew. *áiškus* 'jasny' i skr. *yáśas* 'blask, wspaniałość' lub IE **aidh-* 'palić' wydaje się bardziej przekonujący);
- **kora* (fiń. *karva* 'futro, sierść, włosy' albo *kuori* 'kora');
- **košъ* 'kosz' (węg. *kas* i *kosár* wyglądają na zapóżyczenia);
- **kopati* 'kąpać' (fiń. *kylpy* 'kąpiel', chyba z PU **pülkV*: udm. *pjlašk-*, *pālačk-*, *plačk-* 'kąpać się, myć się', zyr. *pjlšj-*, *pjvšj-*, *pūlšj-* 'kąpać się', chant. *pōγəl-*, *peχət-*, *pewəl-* 'pływać, kąpać', mans. *pāwl-*, *pāγl-*, *puwl-* 'kąpać się', węg. *füröd-*, *fürd-* 'kąpać się', *fürösz-* 'kąpać');
- **къркъ* 'kark' (fiń. *kurkku* 'gardło');
- **mōžъ* 'mąż, mężczyzna' (fiń. *mies*, zwłaszcza mans. *manś* 'człowiek');
- **okunъ* 'okoń' (fiń. *ahven*);
- **orъ* 'koń, rumak', stpol. *orz*, por. polskie *Orzyc* (fiń. *ori* < **orik*, prt. *oritta* 'ogier'; wyraz słow. bez etymologii, por. też litew. *arklys* 'koń');
- **osa* 'osika, osina' (< **apsā*, por. fiń. *haapa*, jednak litew. *āpušė*, *apušis*, stsas. *aspa*, czuw. *ėvės*);
- **рьšeno* 'pszono, ziarno prosa oczyszczone z łuski', **рьšenica* 'pszenica' (mans. *posən* 'mąka', udm. *piž*, por. etymologię [ałtajską](#));
- **rolъ* 'ról' (por. fiń. *puoli*, węg. *fél* – z uwagi na rozpowszechnienie wyraz UF nie jest chyba pożyczką ze słowiańskiego);
- **sani* 'sanie' (por. saam. *čīonne*, mans. *šun*, możliwa też etymologia [ałtajska](#));
- **volъ* 'wól' (por. komi *völ*, udm. *val* 'koń', maryj. *βülö* 'kobyła', dalej saam. *alddo* 'łania', mordw. *el'd'e* 'kobyła', por. etymologię [ałtajską](#));
- **χapati* 'chapać, chwytać' (por. fiń. *kaapata* 'porwać');
- **χata* 'chata' (por. węg. *ház*, chantyj. *χot*; być może z substratu przedindoeuropejskiego, por. też [wyżej](#));
- **zajęць* 'zając' (fiń. *jānis*, gen. *jāniksen*; słow. *za-* byłoby więc przedrostkiem, wbrew próbom znalezienia związku z orm. *ji* 'koń', skr. *háyas* 't.s.', *jīhīte* 'skacze', litew. *žaidžiu*, *žáisti* 'spólkować' i dalej z łac. *haedus* 'koziół', ang. *goat* 'koza'; litew. *zuīkis* < **zuojekas* i łot. *zakis* są pożyczkami ze słowiańskiego: w litew. oczekiwaliśmy **ž-*, gdyby wyraz był odziedziczony; wyraz słowiański może być też odziedziczony: **za-ęць* < **za-ęкъ* z rdzeniem tym co w **pa-ркъ* 'pająk', IE **ank-* 'zginać', por. gr. *óγκος* 'haczyk', łac. *uncus* 'krzywy').

Szereg z tych wyrazów mogła w rzeczywistości wędrować w przeciwną stronę, od słowiańskiego do języków ugrofińskich. Wspólnym źródłem zapóżyczeń mogły być też języki turkijskie. Vasmer uważa, że zapóżyczenia ugrofińskie istnieją tylko w rosyjskim i są stosunkowo późne. Podobnie w fińskim znaleziono jedynie wyrazy praruskie, a nie prasłowiańskie.

Zapóżyczenia ałtajskie

Pierwsze kontakty słowiańsko-turkijskie mogły mieć miejsce jeszcze przed okresem słowiańskiej ekspansji w VI wieku n.e. i być może sięgają czasów najazdu Hunów (koniec wieku IV). Badania nad pozostałościami języka huńskiego sugerują jego przynależność do bułgarskiej grupy języków turkijskich. Dziś jedynym przedstawicielem tej grupy jest język czuwaski, używany nad środkową Wołgą. Wśród wyrazów słowiańskich, których źródła przetrwały do dziś w czuwaskim, wymienia się:

- **бърага* 'rodzaj piwa, braha' (czuw. *pāraga* 'wytłoki'; patrz odpowiedniki celtyckie [wyżej](#));
- **ęцьмы* 'jęczmień' (czuw. *yasmāx* 'soczewica'; możliwa etymologia kaukaska: awarskie *níxa*, achwachskie *ūqa* < **γinqʷa*);
- **gaty* 'gać, tama' (por. czuw. *kat*);
- *kaganiec*, *kaganek* 'lampa olejowa' (por. czuw. *kəgan* 'rękojeść naczynia'; zapoż. od turkijskich Bułgarów na

Bałkanach);

- **kobyła* 'kobyła' (por. [tutaj](#));
- **кѣнигы* (tylko liczba mnoga), wtórnie **кѣнига*, **кѣнега* 'księga' (czuw. *kěneke*; słowo to wywodzi się ostatecznie z akadyjskiego *kunūkkū* 'pieczęć' i znane jest w wielu innych językach, np. orm. *knik^h* 'pieczęć', węg. *könyv* 'książka', stchiń. *k^hüen* 'zwój');
- **loša* 'koń' (stąd zwłaszcza rosyjskie *лошадь*, por. czuw. *laša* wobec tur. *alaša*);
- *proso* (por. czuw. *pārça* 'groch', pokrewne sttur. *burçaq*; na uwagę zasługuje też mandż.-tung. **pise-* 'proso', mandż. *fisike*, ulcz. *pikse*, koreań. *s:i* < *psí* 'nasienie'; może jednak *proso* < **sopro* < **kopro*, por. germ. **habrōn-* 'owies');
- **ръшено* (czuw. *piçen* 'mlecz', por. jednak etymologię [ugrofińską](#));
- **санъ* 'godność, dostojęństwo, urząd' (tylko w scs. i strus.; por. tur. *san* 'wielka liczba, urząd, chwała', wyraz może być też [IE](#));
- **серьга* 'kolczyk' (stczuw. **śürüy* 'pierścień', czuw. *śərə*; por. tatar. *jözök*, tur. *jüzük*; istnieje też [etymologia germańska](#));
- **та* 'i' (spójnik łączny w ukraińskim, czuw. *ta*);
- **vataga* 'wataha' (por. stczuw. **vâtay*, sttur. *otağ* 'namiot, pokój, rodzina', ale także płnturk. *vataga* 'spółdzielnia, artel rybaków');
- **volъ* 'wół' (por. czuw. *vulix*, tur. *ulağ* 'wierzchowiec, zwierzę pociągowe'; stąd też maryj. *volik* 'bydło', por. etymologię [ugrofińską](#));
- **χομητο* 'chomaćo' (ros. *xomút*, scs. *xomotъ*, por. czuw. *xomyt*, istnieje etymologia [germańska](#));
- **хъмель* 'chmiel' (por. wołż.-bułg. **xumlay*, czuw. *xəm̄la*, wysuwano też etymologie [irańskie](#) i [germańskie](#));
- **хуць*, **хузъ* oraz **хызъя* 'chata, chyzyna' (por. czuw. *xüşe*, por. też etymologię [germańską](#)).

Starymi zapożyczeniami z języków turkijskich (z różnych okresów) są (lub mogą być) także:

- **balъvanъ*, **bolъvanъ* 'posąg bożka, kloc, bryła, blok' (stąd *bałwan* ze śniegu i *bałwan* jako ogromna fala; kirg. *balvan*, *palvan* z pers. *pāhlāvan*, *pāhlivan* 'bohater, wojownik');
- **baranъ*, **boranъ*, **beranъ* 'baran' (tatar. *bārān* 'jagnię', może zapożyczenie z ros., jednak wyraz turk. może pochodzić z irań. **bārān* < **vārān*, por. skr. *urana-* 'jagnię, baran');
- **birityъ* 'herold' (z okresu awarskiego);
- **bisьrъ* 'bisior, perła' (z okresu obecności turkijskich Bułgarów na Bałkanach);
- **buryъ* 'bury' (tur. *bur* 'rudawy, lisowaty', mong. *bürüj* 'o ciemnej barwie', *bur*, *bor* 'szary, ciemny', stąd chyba też npers. *bōr* 'rudy');
- *buzować* (tat. *boza* 'podpiwek, napój z prosa', być może pokrewne wymienionemu wyżej czuw. *pāraga*; por. też npers. *būzā* 'proso');
- *czekan* (por. czagatajskie i kazachskie *čakan* 'topór bojowy', tur. *çakmak* 'uderzać', ale także aw. *čakuš* 'młot bojowy');
- **kapturъ* 'kaptur' (w strus. też *kapъturъ*, *kaptura*; źródło zapożyczenia niepewne, w jęz. turk. *kaptyrğa*, *kapturğa* 'głęboki worek');
- *kary* (o maści konia, powszechne w jęz. ałtajskich, np. tur. *kara* 'czarny', odlegle spokrewnione z pol. *czarny* < IE **krsnos*);
- *kobierzec* (ros. *ковѣр*, bułg. *ryбер*, por. stczuw. **kavâr* z **kebir*, śrtur. *kiviz*, mong. *kebis*; zapoż. od turkijskich Bułgarów na Bałkanach);
- *kołpak* (por. tur. *kalpak* 'czapka');
- **korgujъ* (stcz. *krahujec*, ukr. dial. *krahúlec*, s-ch. *kràgūj*, dial. *kràgūlj*) 'krogulec' (por. kumań. *korguj*);
- **košъ* 'kosz, obóz koczowników' (kirg. *koš* 'jurta', tur. *koş* 'stado');
- *koza* (por. tatar. *kāžā*, czuw. *kačaga*, por. jednak odpowiedniki [semickie](#) i IE, zwł. alb. *keth*, *kedhi* 'koziółek', ang. *kid*, stang. *hæccen*);
- **кълбаса*, **klobasa*, pol. *kiełbasa*, czes. *klobasa* (por. tur. *kūlbastı* 'mięso pieczone na ruszcie');
- **кърчгаъ* 'gliniany garczek, korczak' (por. tur. *korçak* 'bukłak'; z okresu obecności turkijskich Bułgarów na Bałkanach);
- *ogier* (tur. *ağır*);

- *rumak* (stpol. (o)*hromak*, strus. *argamakъ*, *orgamakъ*; tatar. *aryamak* 'szlachetny koń arabski', tur. *arğımak* 'koń', mong. *argamag*);
- **sani* 'sanie' (por. tat. *čana*, mong. *čana*, bur. *sana*, zob. też [wyżej](#));
- **slonъ*, **slonь* 'słoń' (por. dunajsko-bułg. *Oslánnas* 'imię bohatera', tur., azer., krymtatar. *aslan* 'lew', tur., tatar. *arslan*; zbliżane także z litew. *šlapis*, *šlajus* 'słoń' oraz toch. *kloŋ*, które raczej z chiń.);
- *sobaka* 'pies' (wsch-słow. i w polskich dialektach, sttur. *köbäk*, por. etymologia [irańska](#));
- **sorokъ*, **съркъ* '40' (tylko wschodniosłowiańskie, z tur. *kırk*);
- *szałas* (słowackie *salaš*, ros. *шалаш*, por. tur. *salaş*, azerb. *šalaš*);
- *szuwar* (por. sttur. *suqar qamiş*, ale także sgn. *sahar*);
- **tovarъ* 'towar' (por. sttur. *tavar* 'majątek, dar', stujg. *tawar* 'towar, majątek', także mong. *tawar* 'towary, własność');
- **tovarišъ* 'towarzysz' (por. stujg. *tawar* 'towar, majątek', eš, *iš* 'towarzysz');
- *tytoń* (dawniej *tutuń*, *tiutiun*, por. tur. *tütün*);
- **tlmačъ* 'tłumacz' (czes. *tlumač*, s-ch. *tùmāč*; kumań. *tylmač*, tur. *dilmaç* od stturk. *til* 'język, mowa');
- *ułan* (tak samo w ros.; tur. *oğlan* 'chłopiec, pachole');
- **vъrkočъ* 'warkocz' (sttur. *örküč* 'plecionka', stoguz. *örküč*, *örgüč* 'splecione włosy');
- **χolpъ* 'chłop' (tur. *kalfa* 'czeladnik', starsze *xalfa*, z arabskiego, por. etymologia [germańska](#), wyraz może być też [odziedziczony](#));
- **χoręgy* 'chorągiew' (mong. *orungo*, *orunga* 'znak, chorągiew', istnieje też etymologia [germańska](#)).

Uwaga: o związkach genetycznych słowiańskiego z innymi językami mowa [w odrębnym artykule](#). Bibliografię podano również [w innym miejscu](#).

Autor: Grzegorz Jagodziński

Przedruk ze strony: <http://www.aries.com.pl/grzegorzj/lingwpl/slowzap.html>

Artykuł pobrano ze strony eioba.pl